

“Partnerstvo za više okolišne standarde u BiH”

MISIJE UTVRĐIVANJA ČINJENICA

Lukavac i Brod

Ova brošura je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj dokumenta je isključiva odgovornost: Fondacije Heinrich Böll, Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH i Centra za ekologiju i energiju, te ni u kojem slučaju ne predstavlja stav Evropske unije.

U V O D

U sklopu projekta koji finansira Europska unija “Partnerstvo za više okolišne standarde u BiH” su predviđene misije utvrđivanja činjenica o stanju okoliša i okolišnih prava građana/građanki. Misije su se sastojale od terenskih posjeta fokusiranih na slučajeve nedovoljnog poštivanja okolišnih prava.

Helsinški komitet za ljudska prava u BiH je sa monitoring timom realizirao misije utvrđivanja činjenica u općinama Lukavac i Brod. Tim misije je imao za cilj da sagleda cjelokupnu sliku okolišnih prava građana/građanki, tj. stanje zdravlja, vazduha, vode i tla, te odlaganja otpada. U tu svrhu vođeni su neposredni razgovori (intervjui) sa predstavnicima lokalnih vlasti, privrednih organizacija, zdravstvenih ustanova, nevladinih organizacija i medija. Monitoring tim je došao do sljedećih zapažanja:

- Predstavnici općina, javnih ustanova i NVO-a ističu da općine u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima imaju vrlo malu nadležnost, obaveze i odgovornosti u oblasti zaštite okoliša. Skoro sva nadležnost je u entitetima i kantonima. Međutim, građani/građanke i NVO traže od općina brže rješavanje problema i stvaranje uvjeta za zdraviji život;
- Većina općina nema inspektore za zaštitu okoliša, što je dijelom i posljedica činjenice da nemaju dovoljno sredstava u svojim budžetima za ovu oblast. Sve ovo doprinosi stanju da usvojeni strateški planovi od strane Općinskog vijeća (kao što su Lokalni Ekološki Planovi- LEAP) ostaju

iz oblasti zaštite okoliša i financijska sredstva prenesu na nivo lokalnih zajednica , kako bi se efikasnije implementirali usvojeni LEAP dokumenti;

- Sagovornici se zalažu za to da u procesu izdavanja okolinskih dozvola od strane entiteta privrednim subjektima, vođenje javnih rasprava o studijama utjecaja na okoliš obavezuje općine i NVO na učešće (u skladu sa međunarodnim standardima);
- Građani/građanke su nedovoljno upoznati sa svojim pravima vezanim za pristup informacijama o stanju kvalitete okoliša, izradi i donošenju bitnih odluka iz oblasti okoliša i pristupu pravosuđu;
- Intersektoralna suradnja u primjeni evropskih ekoloških standarda još uvijek je nedovoljna, što za posljedicu ima nesinkronizirane akcije i aktivnosti vezane za okoliš i okolišna prava građana/građanki;
- Nadležna ministarstva i ostale institucije koje se bave zaštitom okoliša nisu kadrovski i organizaciono dovoljno osposobljene i razvijene, te s toga pitanja okoliša na nivou države još uvijek nemaju ni društveni ni politički tretman koji bi bio u skladu sa evropskim standardima.

OPĆINA LUKAVAC

13. juli 2011.

Monitoring tim je u razgovorima sa predstavnicima Općinskog vijeća Lukavac dobio informacije da je u Lukavcu smješten najveći broj privrednih subjekata koji su i mogući zagađivači, obzirom na prirodu i oblik njihove djelatnosti (GIKIL, Cementara, Fabrika sode). S druge strane, problem u Lukavcu predstavlja i neodgovorno ponašanje građana/građanki, kao i općinskih vlasti u pogledu zaštite okoliša, čemu doprinose i privredni subjekti koji su neposredno zaduženi za brigu o okolišu. Općina Lukavac je najzagađenija minama (od kraja rata do danas smrtno je stradalo 40 osoba). Minirana su ozrenska naselja Sižje, Borice, Milino selo, Turija, Orahovica, Lozna i Jaruške, te dolina rijeke Spreče. Bilo je problematično identificirati rizične površine u Smolući, jer nisu postojali zapisnici o postavljanju mina na ovom području. Po njihovim riječima, svi pomenuti problemi doprinose činjenici da u općini Lukavac bilježimo veliki broj respira-

tornih i povećan broj malignih oboljenja. Prema podacima iz Zavoda za javno zdravstvo Kantona Tuzla, od svih vrsta karcinoma u Lukavcu najviše je oboljelih od karcinoma kože i pluća.

Nadležnost općine, naročito kad su u pitanju inspeksijski poslovi, preusmjerena je na Tuzlanski kanton gdje ima jedan inspektor. Kada je u pitanju relevantno zakonodavstvo, postoji i problem izdavanja okolinskih dozvola za rad koje se izdaju na kantonalnom i entitetskom nivou (lokalna zajednica nije uključena u ove aktivnosti). Primjer za to je Fabrika sode, kao i TE Tuzla čije šljachište ulazi i na teritorij općine Lukavac koja za to nije dala dozvolu. U posjeti Cementari Lukavac, predstavnici Cementare su naglasili da je po pitanju zaštite okoliša urađeno sljedeće:

1. Ugrađeno je 46 vrećastih filtera (tvrde da je gubitak prašine u okolinu za njih financijski gubitak);
2. U fabriku je, od 2001. godine pa do danas, investirano 200 miliona KM, a direktno na rješavanje ekoloških problema potrošeno je oko 15 % tih sredstava;
3. Poduzete aktivnosti na lokalnim preuređenjima: uređenje parka, ulica, investiranje u obnovu krova na obdaništu (50.000 KM za uklanjanje krova od azbestnih ploča);
4. Za 80% smanjena potrošnja industrijske vode, nabavljen biološki prečistač;
5. 2007. godine predat zahtjev za okolinsku dozvolu, te se izdavanje iste očekuje ubrzo jer je odobren plan aktivnosti.

Što se tiče fabrike **Soda Lukavac**, ona je od 2006. godine u sastavu kompanije SISECAM iz Turske. Koriste se isključivo domaće sirovine, a osnovne

sirovine nisu otrovne.

Na ekološke projekte u ovoj godini je investirano oko 4 miliona KM. Ugrađeni su vrećasti filteri, izgrađene 3 krećne peći, aktiviranjem rashladnih tornjeva za 70% je smanjena potrošnja iz akumulacije jezera Modrac, smanjena je potrošnja električne energije kroz sve investicije. Najveći zagađivač bivše fabrike, pogon kaustične sode, sada je ugašen. U septembru 2010. godine je završen generalni remont elektrofiltera, i emisija štetnih tvari u okoliš je dovedena u granice propisane evropskim standardima.

Od fabrike **GIKIL** saznajemo da je fabrika katrana, koja je bila najveći zagađivač, zatvorena već tri godine, a 2006. godine iz upotrebe je izbačena kancerogena supstanca benzen. Na okolinsku dozvolu se čekalo dvije godine, te je prije 3 mjeseca inspekcija pregledala plan aktivnosti i sada se očekuje pozitivno rješenje. Fabrika ima, po riječima naših sagovornika, dobru saradnju sa lokalnom zajednicom.

100 hiljada KM uloženo je u uređenje parka kojeg konstantno održavaju. Kada su u pitanju radnici i oboljenja, kod najvećeg broja radnika zabilježena su kardiovaskularna oboljenja, zatim problemi sa kičmom, vidom, sluhom, pa tek onda respiratorna oboljenja.

OPĆINA BROD

14. juli 2011.

U ovoj općini, po ocjeni poljoprivrednih i ekoloških inspektora, kao najveći zagađivač detektirana je Rafinerija Brod koja u vrijeme naše posjete nije imala okolinsku dozvolu. Rafinerija Brod je 09. decembra 2011. godine dobila okolinsku dozvolu. Otpad iz Rafinerije Brod se razvrstava, ali u ovoj lokalnoj zajednici nije poznato gdje se otpad odlaže jer ne postoje industrijske deponije. Kao poseban iskorak u očuvanju okoliša, istaknuto je da je općinskim sredstvima uklonjeno 30 divljih deponija. Općinska deponija je u privatnom posjedu, te dobro funkcioniра. Općina ima usvojen LEAP, te se sada radi nova strategija razvoja općine, i u fazi je prikupljanja i obrad podataka za ovaj dokument.

Iako nisu rađena zvanična istraživanja, oboljenja na prostoru općine Brod mogla bi se prema općoj evidenciji učestalosti, koju vodi Dom zdravlja Brod, razvrstati na visok pritisak, dijabetes, bolesti respiratornog sistema, karcinom (br. 1 karcinom pluća), te kardiovaskularni problemi.

Osnovne zamjerke su da iz Rafinerije nema informacija o ovim pitanjima ni prema lokalnoj zajednici, a ni prema građanima/građankama. Zamjerka je i na činjenicu da ovaj Dom zdravlja pripada Zavodu za javno zdravstvo u Doboju, koji također nedovoljno informira javnost.

U programu monitoring misije bila je planirana i posjeta Rafineriji nafte Brod. Uprava Rafinerije Brod je obavijestila monitoring tim da se ova posjeta može realizirati samo uz dopuštenje Vlade Republike Srpske. Monitoring tim je upravi Rafinerije prosljedio slijedeća pitanja:

1. Koliko Rafinerija Brod kao jedna strateški važna kompanija i za Republiku Srpsku i za BiH, u okviru svoje djelatnosti posvećuje pažnju pitanjima zaštite životne sredine?
2. Da li ova kompanija ima poseban sektor koji radi na strategijama i planovima vezanim za životnu sredinu? Ukoliko ovaj sektor postoji, koliko ima zaposlenih?
3. Koliko strategije i planovi Rafinerije koji se odnose na pitanja životne sredine korespondiraju sa strategijama i akcionim planovima Republike Srpske, a koji se odnose na zaštitu životne sredine?
4. Koji procenat budžeta ova kompanija godišnje odvaja na realizaciju planova za zaštitu životne sredine?
5. Koliko ova kompanija, odnosno sektor za pitanja životne sredine ukoliko ga ima, saraduje sa nevladinim organizacijama po pitanjima zaštite životne sredine i koliko su građani u lokalnoj zajednici informirani o preventivnim mjerama i akcijama koje se tiču okoliša?
6. Gdje se deponira i razvrstava industrijski otpad iz Rafinerije? Da li je deponija samo u službi Vaše kompanije, ili je koriste i druge kompanije?
7. Da li u okviru Rafinerije postoji jedinica koja prati zdravstveno stanje zaposlenih, ili je to u nadležnosti Doma zdravlja Brod? Koliko radnih sati su radnici u prethodnoj godini iskoristili za bolovanje?
8. Koliko je Rafinerija Brod otvorena, osjetljiva i društveno odgovorna prema lokalnoj sredini i šta je urađeno od strane Rafinerije po pitanju zaštite okoliša u smislu pomoći (bilo finansijske ili neke druge) kako bi LEAP planovi bili realizovani u toj lokalnoj zajednici?
9. Da li posvećujete pažnju edukaciji i informiranju vaših radnika o pitanjima okoliša?

PREPORUKE

- Okolišne dozvole koje izdaje nadležno ministarstvo, trebaju se izdavati uz konsultacije sa lokalnom zajednicom u čijoj će sredini biti smješten zagađivač;
- Kadrovski osposobiti inspeksijske službe i omogućiti komunalnim inspektorima da u konsultacijama sa nadležnim ministarstvom vrše kontrolu i onih preduzeća koja imaju okolišne dozvole;
- Potreban je intenzivniji rad na implementaciji LEAP-a od strane svih lokalnih zajednica;
- Sugerira se organiziranje edukacije građanstva;
- Sugerira se informatizacija zdravstva.

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
BOSNA I
HERCEGOVINA

cee
centar za ekologiju i energiju

Helsinki Komitet za ljudska prava
u Bosni i Hercegovini
Helsinki Committee for Human Rights
in Bosnia and Herzegovina

Finansira Evropska unija

